

Et folkevalgt statsstyre kan ikke lede sin nasjon fra utlandet, uten å bli maktløs. Det vil si: **OPPHØRE Å EKSISTERE.**

«Det er vel neppe noen begivenhet som har vakt større forfattervirksomhet enn Den andre verdenskrig og tiden som fulgte. Fra hundrevis av politiske ledere, militære ledere, diplomater, journalister, jurister og andre, strømmet krigslitteraturen ut i alle nasjoner som i større eller mindre grad hadde vært berørt av krigen. En bør legge til at denne verdensomfattende krigen slett ikke tok slutt i 1945, men dessverre fortsatte med sitt etterspill og ennå i 1989 venter på sin ende. Det samme kan sies om krigshistorikernes arbeid. Mye står ennå uforklart, men vil sikkert bli belyst fremover i tiden.

For en forsker som arbeider alene vil det være en ganske uopnåelig oppgave å skulle granske hele den krigslitteraturen som er skapt fra 1945 og utover. Dette kan jeg av egen erfaring fullt ut bekrefte. Jeg ikke bare opplevde krigsårene som voksen, men har i alle etterkrigsårene fulgt interessert med i de allsidige tidsskrift-, magasin- og avisinnleggene som har kommet. I tillegg har jeg studert en vesentlig del av den omfattende litteraturen som er utgitt og statsdokumenter som etter hvert er frigitt. Den lærdom jeg har høstet, er at det var forbausende lite vi alminnelig mennesker i den aktuelle tiden fikk vite om sannheten og om hva som virkelig foregikk i de årene. Jeg er faktisk blitt tvunget til å endre mitt tidligere syn på viktige ledere og begivenheter som fant sted.»

Dette skriver Gunnar Knutson i innledingen til sin bok: *Krigså og «Fredså»*. En liten bok, utgitt på et lite forlag, (Sollia Forlag) men

med et innhold som nok har provosert flere av de fåtalige lesere som fikk nyss om utgivelsen i 1989. Det kan forbause at boken ikke allerede på den tid ga grunn til en debatt om sentrale deler av vår samtidshistorie og nære fortid.

Selv var vi fullstendig ukjent med boken, og kom tilfeldig over den på et av våre knøttsmå bygdebiblioteker.

Forfatteren er bondesønn, født i Norge i 1905. Han vokste opp og opplevde begge de siste verdenskriger her i landet.

Historie, spesielt krigshistorie, var hans interesse helt fra guttedagene, og på sine mange reiser rundt om i landet drev han omfattende arkiv- og litteraturgranskning. Denne er oppsummert i boken, og gir svarene på flere spørsmål i forbindelse med okkupasjonstidens gåter.

Dårlig markedsføring fra forlagets side, må vel bære skylden for at utgivelsen av denne vekker i norsk okkupasjonshistorie, er forbigått av de fleste av oss.

La oss håpe at forlaget ikke har brent restopplaget.

Et lite avsnitt fra boken tillater vi oss å gjengi:

Frivillig krigsdeltagelse har vært kjent fra de eldste tider, fra leiesoldater, Fremmedlegionærer, til de mer ordinære, individuelt baserte hjelpejenester som springer ut fra sympati eller antipati.

Også slike aktiviteter er hjemlet under internasjonale folkerettslover. Hovedregelen for de som rømmer eller frivillig forlater sin egen nasjon, er at de ikke lenger forplikter eller representerer sin egen nasjon, men lydig un-

derkaster seg den krigførende part som de slutter seg til. Dette skjer ved at de avlegger ed eller troskapsløfte til vedkommende lands statsoverhode og står under dennes ledelse på lenge tjenesten varer.

Under den siste verdenskrig ble nesten alle Europas nasjoner, etter endel motstand, okkupert av Sovjet eller Aksemaktene, med påfølgende kapitulasjonsavtaler, som satte sluttstrek for at disse som stater kunne fortsette krigerske handlinger mot okkupanten.

Individuelle borgere i okkuperte nasjoner tapte imidlertid ikke retten til fortsatt krigsdeltakelse, dersom de klarte å rømme for deretter frivillig å slutte seg til motparten på vilkår nevnt foran. Slikt skjedde i stor utstrekning under siste verdenskrig, både vestover og østover.

Andre som rømte fra sitt okkuperte land, mens som ikke ønsket eller var skikket til aktiv krigsdeltakelse, måtte regne med å bli internert, enten de rømte til nøytral stat eller okkupantens motpart.

Til den siste gruppen hørte de såkalte eksilregjeringer som vesentlig rømte over til England og kunne bestå av statsoverhode og hel eller delvis regjering. Dette var en mer uvanlig hendelse idet eksilbetegnelsen vanligvis tidligere kun knyttet seg til et statsoverhode eller topplerer som var blitt tvunget til flukt av innenriks opprør.

Alle disse regjeringer i eksil var, etter at deres nasjoner hadde kapitulert og inngått kapitulasjonsavtale, bundet til denne og selvsagt forhindret i å representere sine egne nasjoner på en måte som stred

mot kapitulasjonsavtalen, herunder f.eks. formelle allianseavtaler med okkupantens motstandere.

De kunne, for å unngå internering, vise sympati og ønske om å være «medkrigførende» og utbe begrensede avtaler med mottakernasjonen. Men slike avtaler forpliktet på ingen måte deres okkuperte stater. Eksilaktiviteter måtte foregå i dette tilfelle under engelsk ledelse og flagg, ikke under hjemlandets.

Skjønt England i krigsårene aldri sviktet i å hevde sitt rettmessige krav på kontroll og ledelse av disse forskjellige eksilgrupper, så var vel imøtesett økonomisk hjelp årsaken til at ikke strengere regler ble tatt i bruk, f.eks. internering.

Å påberope seg fortsatt statsstyremakt etter å ha havnet i eksil utenlands, var søkt, urealistisk og ugjenomførbart i høyeste grad! Historien mangler eksempler og betryggende bevis på at et folkevalgt statsstyre noen gang har maktet å fjernstyre sin egen nasjon fra utlandet, verken i fred eller krig. Slik styresmakt kan ikke løsrives fra sitt hjemlige folkesamfunn uten å bli maktløs, det vil si faktisk opphøre å eksistere!

Enhver nasjons befolkning venter seg og har krav på ansvarsbevisst tillit til det statsstyre den har valgt og som den kan se opp til og samle seg om under enhver situasjon. Dette gjelder i sterkeste grad under farefulle tider som en okkupasjonstid, selv om styremakten da kan bli innskrenket og av mer symbolsk karakter.

I slik faretid blir konge og statsstyre et samlingspunkt som befolkningen liker å finne

tillit og trøst hos. Det var nettopp dette synet kronprins Olav så prisverdig hevdet i Tromsø 1940 og som dessverre ble skjævet til side.

Et statsstyre må både tåle og dele farer og skjebne med sitt folk. Noe alternativ kan og bør ikke finnes!

Den fjernstyringen som ble forsøkt av både sovjet- og tysk-okkuperte nasjoners statsstyre under siste verdenskrig, var ansvarsløs, rettsløs og uheldig. Militært sett tjente det stormaktsalliansen ytterst lite og påførte heller ikke akselmaktene skade av verdi. I stedet påføres befolkningen i deres okkuperte nasjoner tillitsløs erstatningsledelse, utrygghet og unødige lidelser.

Eksilregjeringene hadde heller ikke alltid samme mål og interesser som vestalliansen, ofte ikke engang de samme mål som deres frivillige, kjempende soldater. De tapre polske styrker anså hele tiden Sovjetregimet som hovedfienden, men måtte under engelsk ledelse kjempe for Sovjet. Den norske eksilregjering, bør en tro, strevet med å få tyskerne fjernet fra Norge, mens de allierte samtidig ønsket dem dit og ville holde dem der lengst mulig for å forhindre at de ble satt inn på vestfronten.

For eksilregjeringene, ikke minst for den norske, ble naturligvis den største bekymringen hvordan deres hjemlige befolkning reagerte å flukten fra landet i farens timer og om den anså dette som sviktefull handling.

Også engelske bekymringer knyttet seg til dette. Det var forståelig at England, av hensyn til fremtiden, ønsket et tillitsfullt forhold til befolk-

(Forts. side 5)

Sigmund Knutsen:

TANKER OM FORSONING

I løpet av året 1995, (50 år etter aksemaktenes totale militære nederlag), hevet det seg fra en del hold røster som mente at tiden burde være moden for at nordmenn som hadde stått mot hverandre under den 5-årige tyske okkupasjon av landet, kunne rekke hverandre hendene til forsoning.

Hva hadde man felles?

Alle betraktet Norge som sitt fedreland. Hele det norske folk var besjelet av ett felles ønske, om at Den 2. Verdenskrig snarest måtte bringes til opphør.

Noen forsøkte å megle. Biskop Bergrav besøkte Göring. Vidkun Quisling sendte en appell til Chamberlain og hadde 2 møter med Hitler. Etter at stormaktene hadde trukket Norge inn i krigen, var det hele tiden et felles ønske at okkupasjonsmakten måtte forlate landet, og at Norge skulle gjenoppstå som suveren og nøytral stat.

Hva skilte oss ad?

I løpet av de 5 okkupasjonsårene delte det norske folk seg i 3 grupper:

A: En aktiv gruppe som engasjerte seg sterkt på den allierte, og dermed etterhvert også på sovjetstatens side.

Slutresultatet er idag kjent. En stor del av Øst-Europa ble kommunistiske slavestater gjennom 40 år. Også Polen, hvis suverenitet var garantert av de Vest-Allierte, gikk med i dragsugget. Rest-Europa lå åpent for verdensrevolusjonen og gjennomlevet et tilsvarende tidsrom med «den kalde krig». Atombombetruslen og en 3. Verdenskrig lå oss farlig nær. Etter sovjetstatens sammenbrudd må antagelig Øst-Europas befolkning gjennom et par nye generasjoner før sårene er leget og levevilkårene normalisert.

Om det tyske nederlaget var kommet før Vest-maktene var beredt til å overskride den engelske kanal hadde Sovjetstaten blitt mot-

tatt som befriere og «Jern-teppet» hadde deiset ned i Atlanterhavet. Det innbitte forsvar på den tyske Østfront hindret denne katastrofe. Etter «seier'n» lå Norge farlig nær en deling i et Nord-kontra Syd-Norge, slik vi ble vitne til i Nord-kontra Syd-Korea, og dernest Nord-kontra Syd-Vietnam. Våre Vest-«Allierte» gav intet tilsagn om befrielse av Norge nord for Nord-Trøndelag. Denne landsdel dinglest som agn på sovjetkroken.

B: Den største del av det norske folk innrettet seg «praktisk» under okkupasjons-tiden. Man manøvrerte seg ad «den minste motstands vei». Den som medførte minst mulig plager for den enkelte og familien.

De fleste ønsket sikkert alliert seier, men engasjerte seg ikke aktivt på noen side. De ytret aldri noe som kunne skape rykter om at de var «stripete». Da heller fremstode som medlemmer av den «isfront» som gruppe A etterhvert skapte.

I krigens aller siste dager og de etterfølgende fredsdager, da all fare med sikkerhet var over, utstyrte de seg som gruppe A og voktet seg vel for enhver ytring som kunne medføre stempling som «medlemmer» av silkefronten». En del flyttet vel over fra tyskerarbeide til arresteringer og fangevoktere for gruppe C. Hadde krigsavslutningen endt med tysk seier stod veien åpen for hele denne gruppe til å manøvrere seg inn på tysk side, og delta i fredsfeiringen med betydelig entusiasme. Med 150 000 tyskerarbeidere på militære anlegg, og de mange andre som «lojalt» holdt hjulene igang, kan det neppe herske tvil om at de med tysk vilvelje kunne innrettet seg riktig «praktisk».

Situasjonen utviklet seg som to aktive lag på banen og hovedmassens som tribuneslitere, brølende «Seier'n er vår».

C: Denne gruppe tok aktivt standpunkt til fordel for tysk seier. Den oppfattet et tysk

nederlag som en katastrofe for Europa. Den trodde også at en tysk seier ville innebære en nyordning av Europa under en sterk tysk sentralmakts ledelse og at Norges suverenitet ville bli respektert innenfor denne ramme. Det sterkeste engasjement på tysk side gikk frontkjemperne inn i på Østfronten, med sin militære innsats i kampen mot bolsjevismen. Tilslutningen til gruppe C stagnerte mot slutten av 1942 og holdt seg derefter bemerkelsesverdig konstant frem til krigens slutt.

Den aktive innsats

Skulle det finnes et behov for forsoning måtte det omfatte den yrkesaktive del av befolkningen som opplevet okkupasjons-tiden. Det kan i gjennomsnitt anslås til ca. 1,3 millioner norske borgere. Engasjementet i gruppe C kan settes til 93 000, (Dette tall kan med stor nøyaktighet fastslås på grunnlag av antallet som blev rammet av hetsoppgjøret og dermed straffedømt).

Forutsettes det om gruppene A og C at de begge var beredt til å påta seg meget store ubehageligheter for sin aktive innsats i okkupasjons-tiden, varierende fra å sette livet på spill til betydelig straffefølgelse, så er det nok så rimelig og si at begge gruppene var omtrent like store i antall.

Om vi antar at ca. 10% av okkupasjons-tidens yrkesaktive befolkning fremdeles er i livet, så dreier dette seg om ca. 130 000 personer hvorav ca. 18 000 fordeler seg likt på gruppene A og C. I løpet av noen få år er ingen av dem lenger oppgående.

Behovet for forsoning

Gruppe A; sitter fastfrosset i oppfatningen om at hele gruppe C var besatt av ond vilje og forrædersk sinnelag. Det klare bevis for dette lå i at de hadde vært medlemmer av NS. Logikken synes å stamme fra Ludvig Holberg.

Slik blev Mor Nille en sten!

Hun behøvde aldri å ha vekslet et ord med en tysker eller ytet ham den minste tjeneste, enn si ha slått en spiker i en tyskerbrakke. Skyldige til straff var hun og alle de andre. Landsforræderi er uforenlig med «å handle i god tro». Derfor blev alle domspremisser tilføyet passusen «retten finner bevisst at tiltalte var klar over at Norge var i krig med Tyskland» (Uanset om den tiltalte be- nektet dette).

Mor Nille var blitt en sten rikere

Straffeloven anser at landsforræderi er en så alvorlig forbrytelse at det betinger minste straff på 3 års fengsel. Var ikke forsyndelsen av en slik art at den fortjente en så høy straff, kunne det ikke dreie seg om landsforræderi. Derfor konstruerte man en ny lov kallet «landssvikanormingen» for å få med seg alle man ikke «likte trynet på». Man kalte det en amnestilov.

Mor Nille var blitt en steinrøys

Til denne røysa føyer seg oppgjørets karakter av kollektiv avstraffelse rettet mot en avgrenset del av det norske folk, samt den totale mangel på likhet for loven som utgjør fundamentet i ethvert rettsamfund.

Gruppe B; har i etterkrigstiden fortsatt med å innrette seg «praktisk». De engagerer seg ikke aktivt i noe forsoningsarbeide, og har normal omgang med folk fra gruppe C. De har forlenget erfart at de straffedømte ikke skiller seg fra andre mennesker. Man kan ha et like behagelig forhold til dem som til øvrige samfunnsmedlemmer. En statistikk over antallet lovbrudd begått av NS-folk etter at «de var vendt tilbake til samfunnet» vil sannsynligvis være tilnærmet lik O. Gruppe B vil antagelig ikke begripe hva man snakker om dersom man begyn-

ner å presentere et behov for forsoning. Man er forlenget forsonet.

Gruppe C; føler vel stort sett som gruppe B. De innser knapt noe behov for forsoning i forhold til gruppe A. De oppfatter seg som uskyldig dømt, og føler knapt noe behov for personlig omgang med folk fra gruppe A.

Man kan antagelig fullt ut respektere mange av gruppe A's synspunkter. De kjemmet og satt liv og helse på spill for det de trodde på. Man kan sogar ha full respekt for gruppe A's oppfatning om at NS-medlemskap var ensbetydende med landsforræderi, det var deres ærlige oppfatning. Man kan bare ikke være enig i den.

Man lar så gjerne gruppe A beholde sine helteglorier. De som var frontkjemper opplevet krigen på nært hold, og har neppe noen behov for å smykke seg med denslags. Dertil lærte man for meget av krigens virkelighet. Også hetsoppgjøret gav verdifulle erfaringer. Man kom igjennom takket være tillitsfullt kameratskap og merket ikke noe til den onde vilje eller det forræderske sinnelag som man blev tillagt. Tvert imot møtte man enestående ofervilje og hjelpsomhet når det røynte på. Forsoning mellom gruppe A og C må bygge på gjensidig respekt. Vi har ikke bare vår egen heder å ta vare på. Vår lille restgruppe skal også representere alle de som ofret livet i kamp for det de trodde på. Det samme gjelder alle de venner som er gått bort i ettertiden. Vi bærer også ansvaret for å tjene vår del av den historiske virkelighet.

Biskop Per Lønning i ...

(Forts. fra side 5)

Møteleder takket Lønning for besøket, og mente at det hadde vært av stor interesse. Han håpet at møtet ville bidra til fremtidig respekt og forståelse.

FOLK og LAND

UAVHENGIG AVIS

Ansv. redaktør:
KJELL BLICH SCHREINER

Adresse: Postboks 3239 Elisenberg, 0208 Oslo.

Kontortider:

Mandag, tirsdag og onsdag kl. 11-15.

Telefon: 22 56 10 34.

Redaktøren treffes etter avtale.

Abonnement: Pr. år kr. 160,- (i omslag kr. 200,-, utland kr. 240,-).

Giro: Post0808.51 64504. Bank 6063.0501248

Abonnement (10 nummer i året) løper til det oppsies skriftlig.

Annonser forskuddsbetales med kr. 2,- + m.v.a. pr. spaltem.m. Minstepris kr. 100,-.

Utgiver: A/S HISTORISK FORLAG
ISBN 0802-9652

Biskop Per Lønning smeltet ikke isen

Gjennom alle år som er rundet siden "oppgjøret" har vi forgyves lyttet etter noen meditative, noen mer forsonende, mildere ord fra vår norske statskirke. Ord som tok brodden av dens nådeløse ubarmhjertighet i 1945.

Vi har ment at kanskje årenes gang og meget av det som senere er kommet for dagen ville rette en viss sordin på fordømmelsen. Ja, vi trodde at mange av de ulovlige overgrep, og de mange lidelser som er påført uskyldige mennesker, også innen våre rekker, kanskje ville ha fått sin kredittpost i vårt regnskap i den norske Kirke.

Vi har sett forgyves, vi har lyttet uten mer håp. Kirken forlanger kredittposter hos andre, men har ingen selv å gi.

For Kirkens skyld, for Vår Herres skyld - og for vår skyld: En liten vennlig gest fra Kirken, en aldri så liten innrømmelse, hvordan kunne ikke den ha smeltet de isharde fonner av bitterhet og urettsskjensle.

Det skulle ikke mer til enn dette for kanskje å lage laviner som vårsolen brøt løs.

- - -

Heller ikke biskop Per Lønning lykkes i å dempe bitterheten og urettsskjenslen hos de mange interesserte som var møtt frem på INO's temamøte den 6. februar, men det føltes godt å få treffe en Kirkens representant som hadde vilje og mot til å ta nærkontakt med oss.

Referatet fra INO's temamøte finner du på denne side.

SAMFUNDET SVERIGE-FINLAND

arrangerer reise i september til Rovaniemi med utflukter til Salla over Kemijärvi med videre. Interesserte får opplysninger ved henv. til Hans-Lennart Colliander, Västerled 5. S-167 55 Bromma.

Bli med på pensjonisttur til

St. Petersburg
OG ESTLAND

Møt høysinnet vennskap i samvær med veteraner fra "den andre siden". Turen arrangeres i slutten av juli for kamerater, etterlatte, slekt og venner. Forhåndsorientering oversendes ved henvendelse til ONO's kontor.

Biskop Per Lønning i INO

Kjente personligheter fra norsk kulturliv har gjennom årene vært gjester på de populære og godt besøkte temamøter Institutt for Norsk Okkupasjonshistorie (INO) arrangerer.

På årets første møte, onsdag 6. februar, var det biskop Per Lønning interessen knyttet seg til, der han sto frem med sitt temaemne: "Sett med mine øyne - noen observasjoner til vår felles historie".

Etter sin innledning, hvor han fortalte om sin oppvekst i Bergen, kom han inn på okkupasjonstiden som han opplevet i alderen 12 til 17 år. Hans far fikk som offentlig ansatt tilsendt "Fritt Folk" som han leste hjemme.

I spørsmålet om Kirkens holdning under okkupasjonen mente han at den i det vesentlige hadde vært riktig, men at Kirken i årene etter okkupasjonen hadde pådratt seg en skyld for at den ikke hadde arbeidet for forståelse og forsoning. Hans selv synes også i ettertid, at han som stortingsmann hadde forsømt seg her.

Biskopen kom inn på eksempler i forbindelse med dialog mellom tidligere motstandere. Blant annet hadde han vært med på et samtaleprogram i NRK i 70-årene med deltakelse bl.a. av pater Rieber-Mohn og tidligere minister Rolf Fuglesang. Reaksjonen etterpå, med de mange innringninger viste at programmet var godt mottatt, og han betegnet det som en god opplevelse.

En annen opplevelse som taleren nevnte, var da han i 1990, på oppfordring fra en tysk biskop arrangerte en tysk-norsk minne- og forsoningsgudstjeneste på langfredag i Mariakirken i Bergen. (Kirken som hadde vært tysk fra 1300-tallet til inn i forrige århundre.) Da hadde stormen brutt løs. Kraftige uttalelser, særlig fra veteranforeninger, ga uttrykk for protester mot forsoningstanken, og at Bergensbispens ikke hadde fullmakt til å fremme en slik tanke. Utenfor Kirken ble

det gitt advarsler til folk mot å gå inn. Likevel hadde det hele blitt en suksess, selv om pressen etterpå hadde skrevet at "Saftige nazister søker forsoning". Hvem disse skulle ha vært var ukjent for Per Lønning.

Da taleren ble biskop i Borg bispedømme i 1969 var Rømskog den første kommune han besøkte på sin bispevisitas. En bygd med høy prosent medlemmer av Nasjonal Samling, og hvor ordføreren var tidligere frontkjemper.

Aksel Stang hadde vært tilstede, og siden hadde biskopen med sin familie blitt innbudt til Aksel Stang's hjem. Det hadde etter hvert utviklet seg til et virkelig vennskap. En verdifull dialog var i ferd med å utvikle seg, da Stang plutselig døde.

På familiens oppfordring hadde biskop Lønning forrettet ved den tidligere ministers bisettelse.

Han hadde kommet til at Stang hadde vært en edel persom uten flekker på sitt rulleblad, - tvert om.

Men som biskopen sa: "Når en stor mann gjør en feil, blir det en stor feiltakelse".

Forøvrig var det bare "Morgenbladet" som refererte fra seremonien. Biskop Lønning så på sitt forhold til Aksel Stang som et bevis på at det går an å bygge opp tillit.

Selvfølgelig ble Eivind Berggravs rolle under okkupasjonen og senere, et hovedpunkt i Lønnings tema, og han bekreftet at det rådet en bitterhet mot Berggrav på grunn av bl.a. skriftet "Folkedommen over NS", som biskop Lønning ønsket ikke hadde vært skrevet. Det skapte inntrykket av at Berggrav hadde gitt seg flertallets hevntørst i vold. Men han hadde egentlig hatt annet i sinne, nemlig at det måtte gjøres opp etter det som egentlig hadde skjedd.

Taleren kom inn på forholdene i kirken etter okkupasjonen, og måtte innrømme

at med få unntak, som prost Ljostveit i Larvik og biskop Schelderup, som begge ble utsatt for å bli kalt for "silkefront", og fikk til dels store ubehageligheter, hadde det dessverre blitt nytt ord og vendinger fra landets prekestoler som ble oppfattet som ekskluderende sjargong.

Lønning mente at det kanskje var lettere for tyskerne ettersom de alle var i samme situasjon etter krigen, enn det var for dem i Norge, som slik han uttrykte det, "mer eller mindre" gjorde fellessak med Tyskland."

Skjebnen innhentet NS-folkene i tiden 1940-45, og siden var de uten sjanse til å hevde sitt syn.

Taleren hevdet at fellesfølelsen overfor gamle og avdøde kampfeller hadde gjort sitt til uvilje mot å innrømme feil. Han hevdet om medlemmer av Nasjonal Samling, at de hadde "stått solidariske med Adolf Hitler", og derfor vært en "moralisk garanti for systemet".

Lønning uttrykte til slutt at det hos dem som utfordrer rettsoppgjøret, som FOLK OG LAND og andre apologetikere, mangler distansering fra Hitler-Tyskland og dets frukter. De var for lite nyanserede under krigen og senere. De var ikke villige til å vende fortiden ryggen.

- - -

Først ut i den senere debatt var en pensjonert rektor. Han stilte seg negativ til Berggravs "lederskap" under okkupasjonen, og reagerte kraftig på utsagnet om at Berggrav i skriftet "Folkedommen" hadde hatt til hensikt å rekke ut en hånd. I hele skriftet er det bare en ting det går ut på, nemlig å trampe tidligere Nasjonal Samling ned i søla og frata dem all ære. Når det gjelder snakket om å angre for å få tilgivelse ville han bare si at ingen har følt eller sagt seg skyldige. Berggravs skrift ble nærmest en programerklæring som gjorde at den norske Kirke ble eksponent for uforsonlig-

(Forts. side 5)

OGSÅ HER KJEMPET NORDMENN

RUSSERNES FREMFERD I BALTIKUM VAR DET SVARTESTE BARBARI

Norske frontkjempere var også i Baltikum, hvor de sloss mot de russiske barbarer. Mange ga sitt liv der, og bildet viser vår minnestein som er reist i Estland.

I løpet av 1939 og 1940 annekterte Sovjet stater og områder med en samlet folkekemengde på 24 355 500 mennesker, blant disse fantes Baltikums vel 6 millioner. Innen 1948 var endt, var den samlede befolkning i vasallstater og okkuperte områder over 100 millioner. Baltikums andel var følgende: Estland 1.1 million, Lettland 2 millioner og Litauen 3 millioner mennesker. Vi skal her ta for oss det folkemord russerne har begått i de tre baltiske republikker etter at de var berøvet den frihet de bare i 22 år hadde nydt.

I juni 1940 gjennomførte kommunistene ved hjelp av tropper, og stikk i strid med tre traktater med hvert av landene, et statskup og arrangerte «valg» i vanlig kommunistisk regi. De således fremkomne «parlament»

ble forelagt forslag til ansøkingen om opptakelse i «Unionen av Sovjetrepublikken». Under militær bevokning ble søknaden vedtatt, og i august ble de baltiske stater innlemmet som sovjetrepublikker i Unionen.

Planene om incorporering, tvangsflytning av større deler av befolkningen og for den fremtidige utnyttelse av områdene, var allerede ferdige i store trekk fra Kremli i 1936, men dokumenter og ordrer som falt i estniske hender i 1941, da tyskerne midlertidig overtok etter de flyktende russere, viser at tanken på en gjenerobring av de baltiske områdene aldri har vært oppgitt siden de tre land rev seg løs etter revolusjonen i 1917. Utrekningslister og ordrer fra denne tiden, foruten meldinger i radio og presse om befolkningsstruk-

turen og -størrelsen, og sikre vitneprov fra en rekke personer som har tallet deporteringstog og tildels fotografert dem, danner grunnlaget for den følgende fremstilling.

Nasjonaliseringen av industrien, forretninger og «jordreformer» møtte sterk motstand fra befolkningens side da de ble satt i gang straks etter at okkupasjonen var et faktum. NKVD, eller Chekaen som det hemmelige politi i Sovjet kalles, begynte sitt nattarbeid i juli. Ledende menn innen det politiske og kulturelle liv ble hentet til forhør og senere henrettet eller ....

Funn i massegraver og øyenvitners beretninger overensstemmer om at Cheka-agentene ved enkelte tilfelle banket spiker inn i hodet på levende mennesker, mange av kirkens menn ble ryddet av veien ved levende brenning.

I april 1941 var deportasjonslistene ferdige. De inneholdt navnene på alle medlemmer av de oppløste borgerlige partier, ledere av økonomiske og kulturelle organisasjoner, embetsmenn, dommere, offiserer og politimenn fra frihetstiden, deltakere i frihetskriegen og alle som hadde kontakt med Vesten (f.eks. filatelister), geistlige, eldre speidere og endelig alle som hadde drevet forretning over en viss størrelse, alle med familie. Spesialbrigader ble satt inn natten mellom den 13. og 14. juni, og de bortførte 59 500 mennesker fra de tre land, plaserte dem i de ynkeligste kuvogner og sendte dem østover. Denne deportasjonsbølge rammet vesentlig familier, og på jernbanestasjonene ble barn skilt fra sine foreldre, ektefelle fra ektefelle. - Togene kunne stå i flere dager på stasjonen før det bar avgårde; Fangene vansmektet, men en sjelden gang hendte det at de

russiske vakter ble skutt ned og fangene befridd - midlertidig. For å unngå deportering, flyktet mange ut i «skogene», en undergrunnsbevegelse ble resultatet, og denne eksisterte helt fram til i 1946, da alt håp var ute og Vesten hadde sviktet sitt løfte fra Atlanterhavs-erklæringen.

Den baltiske befolknings motstand mot gjennomføringen av den nye samfunnsorden var sterkere enn man hadde regnet med i Moskva, og allerede i november 1940 ble det besluttet av sentralregjeringen i Moskva at det skulle deporteres 250 000 innbyggerenheter fra Estland, nærmere 400 000 fra Lettland og 700 000 fra Litauen. De fire år gamle planer skulle settes i verk. I russisk terminologi betyr innbyggerenhet forsørgeren og hans familie. Meningen var å tvangsforflytte vel to tredjedeler av Baltikums befolkning - mennene til slaveleirer. Erstatningen skulle komme fra Sovjet. Men bruddet mellom Tyskland og Sovjet i 1941 forhindret den fulle iverksettelse av denne plan.

Inntil de tyske tropper overtok styret i de tre baltiske land i juli 1941, hadde russerne - ifølge sine egne deporteringslister - rukket å bortføre 64 200 mennesker fra Estland og henrette vel 2000 på stedet. Tallet på deporterte fra Lettland var 37 500 og fra Litauen 34 260. Antallet barn under 16 år oppgår hertil omkring 17 000. En nærmere gransking av deporteringslistene for Lettlands vedkommende (de finnes trykt i fotostat-kopi) viser at det derfra ble sendt 291 barn under ett år og 315 gamle over 70 år til Sibir. Hertil kommer at det fra Lettland ble sendt 16 700 ungdommer mellom 14 og 17 år på arbeidstjeneste i russisk industri.

For Estlands vedkommende var 33 000 av de deporterte mobiliserte soldater, resten fordelte seg slik på forskjellige yrkesgrupper: Arbeidere og funksjonærer 42,7 pst., selveiende bønder 26,3 pst. og embetsmenn, tekniske eksperter, studenter og lærere 16,9 pst. Deportasjonene rammet således alle lag av befolkningen og tok sikte på spesielt å ramme folk som var verdifulle for landets fortsatte kamp for friheten. Ved tyskernes innmarsj ble det rettet et hovedslag mot kirken. Herved ble vel 6000 lettiske geistlige henrettet eller deportert. På ett år mistet 43 pst. av de estniske menigheter sine prester, og i den siste redselsuken ble 31 estniske menigheter drept - flere ved levende brenning - og 163 deportert.

Da russerne igjen veltet inn over Baltikum i 1944 møtte de ikke liten motstand fra undergrunnsbevegelsen, og spesielt den estniske oppviste her stor effektivitet. Motstanden uten hjelp var imidlertid håpløs, og det oppsto en panikkartet flukt med Ƴstersjøen som mål. Russernes fremferd viste også berettigelsen av denne flukt. De redsler som fulgte i deres spor hører til det man bare forbinder med det svarteste barbari.

En uærbødig visitt ...

(Forts. fra side 8)

negativ virkning på forholdene i Norge og absolutt ingen virkning på krigens gang og avslutningens resultater for Norge, og som dertil var illegal og utsatte befolkningen for okkupasjonsmaktens påskudd, men også rett til represalier, var ikke også en tilslutning til dette en vanskelig beslutning å forsvare?

Hvor ble jødernes verdier av?

Det var prisverdig at Dagens Næringsliv ifjor satte søkelys på «jødeboene» fra okkupasjonstiden, og stilte spørsmålet om hva som egentlig skjedde med dem. Eiere eller arveberettigede fikk igjen svært lite av det hele, vet man. Hvor ble altså verdiene av? Dette er, såvidt forstås, for tiden gjenstand for offentlig undersøkelse, men har etter noen etterfølgende sensasjonsoppslag i andre aviser om «quislingenes tyveri av jødernes verdier» o.l. tilsynelatende ingen stor interesse mere. Det har vel sine grunner, og kanskje først og fremst den at noe tyveri foretatt av «quislingene» ikke er skjedd. Men tyveriet, eller underslaget, er jo vitterlig begått. Altså: Av hvem da?

Den undersøkende instans vil raskt ha kunnet bringe på det rene at samtlige «jødeboer» ble forvaltet av et «Likvidasjonsstyre» oppnevnt av Quisling-regjeringen. Unntatt herfra er antagelig det meste av jødiske verdier i Trøndelag. I Trondheim og omegn beslagla eller ranet tyske politimyndigheter med norske medhjelpere jødisk eide verdier før den offisielle konfiskasjon, i strid med norsk såvel som med tysk lov.

Det er bemerkelsesverdig at det i det hele tatt fantes et Quislingoppnevnt «Likvidasjonsstyre» til å ta hånd om disse verdier. Noe tilsvarende eksisterte ikke i noe annet tysk okkupert land. Forklaringen er at Quislings regjering med sin offisielt halvt selvstendige status - som det heller ikke fantes maken til noe sted - fikk tyske myndigheter til å godta at disse verdier var å anse som norske, og derfor måtte tilfalle den norske stat, og ikke som ellers den tyske. Den greide til og med å få overført til seg endel allerede foretatte tyske beslag.

Dette angivelige Likvidasjonsstyre var det bare i navnet: Hva det egentlig var, kunne av innlysende årsaker ikke røbes for tyske myndigheter. For Quisling-regjeringens forutsetning var at de

Av P. O. Storlid, Brandbu

konfiskerte verdier skulle tilbakeleveres de rettmessige eiere, ved hjemkomst eller ved overføring til det nye bosted man antok de ville få. I det vesentlige ville dette dreie seg om et oppgjør i kontanter. Av denne årsak ble alle disse «boer» nitid ført som individuelle konti, overvåket av Riksrevisjonen. Finansdepartementet gav endog en særbestemmelse om at forvaltningsutgiftene skulle bestrides av staten. Regnskapsmessig var det altså en uklanderlig affære. Det som skjedde før 8. mai 1945 vil den undersøkende myndighet altså neppe ha brukt lang tid på å finne ut. Det har andre gjort for årtier siden, og noen har visst det bestandig.

Det er nemlig først etter denne dato at det hele floker seg til og bokstavelig talt forsvinner i den administrative tåkeheim. «Likvidasjonsstyret»s virksomhet opphørte selvfølgelig pr. den dato. Men verdiene, kontiene og regnskapene fortsatte å eksistere. Det gjorde til og med kontoet, med et nytt garnitur av «gode nordmenn» i de samme lokaler, men med det nye og løfterike navn «Tilbakeføringskontoret for inndratte formuer». Noen særlig vanskelig oppgave skulle man tro at dette omdøpte kontor ikke skulle ha, i alle fall ikke forsåvidt angikk verdier tilhørende tilbakevendte eiere eller deres lovlige arvinger. Imidlertid: At noen legitimeres som «gode nordmenn» innebærer ikke nødvendigvis at de også er gode forvaltere. Det er kanskje her vi kommer til det springende punkt. For i dette angivelige Tilbakeføringskontor skjedde det forunderlige at de inntil da førte, individuelle konti ble utslettet og ført videre som bare en enkelt. Hvilket kunne antyde at kontoets navn egentlig ikke var særlig opplysende med henblikk på dets virksomhet og formål. Men det er vel noe av det undersøkelsen skal skape klarhet i.

For bokstavelig talt fordampe kunne jo verdiene ikke, de må bare ha tatt andre veier enn den kontoets navn skapte berettiget forventning om. Det er her undersøkelsens gjenstand begynner å bli spennende. For: Det som vitterlig finnes, men ikke lenger på formodet sted, må være blitt overført til et annet, og finnes der. Subsidiært være blitt oppbrukt der. Derfor bør undersøkelsen resultere i offentlighetens kunnskap om bl.a. dette:

Hvem beordret kontiene sammenslått, og dermed utslettet?

Hva var begrunnelsen for dette tiltak?

Hvem reviderte regnskapene, og hvorledes lyder påtegningene?

Hvor eller hos hvem endte «Tilbakeføringskontoret»s forvaltede midler?

For ett eller annet sted må de jo nemlig ha endt, ettersom hverken de eller kontoret lenger eksisterer. Kan dette kontor være blitt så grundig nedlagt at ikke engang dets regnskaper eller dokumenter lenger er å finne?

Finnes de, må jo undersøkerne ha en enkel oppgave. Gjør de det ikke, er ordet pinlig et mildt uttrykk for det forhold man da vil stå overfor.

Et folkevalgt ...

(Forts. fra side 1)

ningen i de okkuperte land. Dermed oppsto spørsmålene: Var disse befolkningene fornøyd med at deres statsstyre hadde flyktet til England? Var de misfornøyd med at England hadde unnlatt å interner dem?

Det var derfor rimelig at den engelske krigsledelse holdt et våkent øye med eksilregjeringenes virksomhet, særlig deres kontakt med hjemlandene. Gjensidig tillit eksisterte ikke alltid, heller ikke samarbeid. Winston Churchill var f.eks. nesten utilgjengelig og nærmest over-så eksilregjeringenes nærvær. Hans omfattende og tvilsomme planer for Skandina-

via, synes ikke å ha vært diskutert nevneverdig med norsk eksilregjering i det hele tatt.

Det er opplyst at den engelske regjeringens propagandasjef på den tiden, Sir Reginald Leeper, direkte advarte sin regjering mot å «binde seg til en regjering som hans norske kontakter i Stockholm hadde opplyst, var mektig populære i hjemlandet!» (Norge i Krig, bind 7, side 68.)

Det var slike forhold norsk eksilregjering, i den underordnede rolle den ble tillatt å spille, konsentrerte størsteparten av sin virksomhet om, mens den var i England. Krigene i Europa og okkupasjonsstyrkene i Norge, kom langt mer i bakgrunnen!

Det er unødvendig å fordype seg i krigslitteraturen om disse forhold, men bare vise til den nye bokserien «Norge i Krig», særlig bind 6 og 7 som gir et ganske godt innblikk i virksomheten, både den komiske, den tragiske og tvilsomme siden.

Som rimelig var, går det tydelig frem at den store eksilgruppen i London ofte manglet en aktiv rolle å spille. En statsråd kunne bli sittende med bare hedningemisjonen, en annen med bigamiloven, mens andre ble helt uten oppdrag.

Men lite av arbeidet sto i lysets tegn. En av de mørkeste flekker på eksilregjeringens rulleblad, var den skamfulle behandlingen som tapre general Fleischer ble utsatt for. Dette var mannen som ikke bare hadde kjempet så tappert med sine menn ved Narvik; det var også han som modig sto frem og hevdet sannheten i Tromsø! Han opplevde senere hele galskapen, fornedrelsen, uretten og en straff som aldri burde ha rammet ham. Han tok sitt eget liv, sin ære og sin pålagte taushet med i graven!

Biskop Per Lønning i ...

(Forts. fra side 3)

het og uforstand. Kirken måtte ta på seg ansvar for hatet og for aldri å ha kommet med beklagelser.

Rektoren mente det var svakt å prøve å unnskyldte Berggrav.

En av våre tidligere regjeringssekretærer påpekte at heller ikke biskop Lønning hadde vist seg å ha større innsikt i hva Nasjonal Samling sto for, men som så mange trodde at det var en slags kopi av Hitlers Tyske nasjonalsosialistiske parti. Han påpekte de grunnleggende forskjeller på flere områder. Videre reagerte han på utsagnet om at Nasjonal Samling hadde "stått solidarisk med Adolf Hitler" o.s.v.

Faktum var at selv om Nasjonal Samling sto på Tysklands side i den ytre internasjonale krig, så betraktet de aller fleste medlemmer tyskerne som våre fiender i Norge, og motarbeidet med stort hell Reichkommissars og hans folks mange skadelige fremstøt mot norske interesser.

En debattant fortalte om opplevelser under felttoget i Norge i 1940, hvor NTH-studenter arbeidet på flyplassen Værnes, hvorfra bombing av Nord-Norge foregikk, hvor han selv kjempet. Arbeiderne på flyplassen ble betraktet som gode jøssinger etter okkupasjonen.

Bisop Lønning repliserte til den tidligere regjeringssekretær at Berggravs skrift, "Folkedommen over NS" egentlig var en oppfordring til ikke å gripe til lynchjustis, og at det slik sett var modig gjort av ham (;;; - red. anm.)

En av lederne i instituttet reagerte på den generelle påstand om tyskernes "fæle krigføring". I sine år på forskjellige fronter hadde han fått et helt annet inntrykk.

En reiselivsmann blandt deltakerne i debatten, fortalte hva han hadde opplevd da han mistet sin 4-årige sønn. I sin sorg søkte han trøst i kirken, men prestens odrbruk om NS-folk hadde gjort det umulig for ham å fortsette sin kirkegang.

Etter det videre odrskifte, hvor bl.a. en aktiv INO-mann forklarte hva Nasjonal Samling egentlig sto for, og bevegelsens mål fra de første år, var det tid for avslutning. Biskop Per Lønning presiserte at så sant det sto opp til ham, skulle all "prekestolmobing" av nasjonal Samling være bannlyst. (Forts. s. 2)

Nasjonal Samling var ikke noe mini-parti

I propagandaen fra London i okkupasjonstiden ble det med styrke hevdet at NS var et parti med bare bagatellmessig tilslutning. Det finnes sikkert nok av dem som fremdeles tror på London-skrønene. Vi skal derfor se på noen interessante tall som belyser spørsmålet.

Ifølge Norsk Krigsleksikon s. 304 hadde NS i 1943 43 400 medlemmer. Til sammenligning hadde Norges Kommunistiske Parti i juni 1946 - da partiet oppnådde sitt høyeste medlemstall - mellom 34 000 og 35 000 medlemmer. NS hadde altså grovt regnet 25% høyere medlemstall enn NKP. Men selv om NKP aldri

oppnådde å få 35 000 medlemmer, fikk partiet ved Stortingsvalget høsten 1945 176 000 stemmer (11,8% av avgitte stemmer). Partiet fikk innvalgt 11 representanter på Stortinget. Ved kommunevalget samme år stemte 11,4% på NKP.

Ovennevnte tall viser at man ikke kan måle oppslutningen om et politisk parti bare ved å se på antall registrerte medlemmer. I eksemplet med NKP ser vi at antallet stemmer ved stortingsvalget var omtrent fem ganger så høyt som antall parti-medlemmer.

Den i disse dager meget omtalte Berge Furre har stilt spørsmålet: «Var 43 000 eit

Av John Sand

stort tal?» Professoren svarer:

«Berre Arbeidarpartiet hadde fleire individuelle medlemmer før krigen. Nokon liten flokk var ikkje NS. Det blir gjerne hevda at partiet ikkje hadde nok djupt «bakland» av sympatisørar og veljarar slik som andre parti. Dette veit vi ikkje for visst. Det vart ikkje halde val eller teke meningsmålingar. Truleg hadde NS både opne og hemmelege sympatisørar utan medlemsbok, men dei vart ferre etter kvart som okku-

pasjonen vart hardare og krigslykka vende.»

NS deltok ved valgene i 1930 og 1936. Om utfallet opplyser Johs. Andenæs i «Statsforfatningen i Norge» s.124: «Nasjonal Samling skulle etter stemmetallet hatt 3 representanter i 1933 og 2 i 1936, men fikk ingen.» Det var ikke manglende oppslutning om partiet, men valgordningen som sørget for at partiet ikke ble representert.

For å illustrere hvor urettferdig valgordningene har vært nevner jeg to eksempler: I 1897 fikk Venstre 79 mandater med litt over 87 000 velgere. 77 000 stemte på Høyre, men dette

partiet fikk bare 35 mandater. De som snakker så vakkert om folkeviljen bør studere valgresultatet fra 1915. Venstre fikk 74 mandater med 204 000 stemmer. Sosialdemokratene hadde nesten like stor oppslutning (198 000), men fikk bare 19 mandater! Høyre fikk innvalgt 21 tingmenn altså to flere enn sosialistene tross for at det bare hadde 179 000 stemmer, d.v.s. 19 000 stemmer ferre enn Sosialdemokratene. La meg også nevne at ved stortingsvalget i 1949 mistet Norges kommunistiske parti alle sine 11 representanter, mens det med en matematisk rettferdig valgordning ville ha fått 9 representanter.

UNGE OFFISERER FIKK LUFTE SINE MENINGER I NORSK MILITÆRBLAD:

«Vi må ikke dømme tusener av ungdommer som våget liv og lemmer, og samtidig la politikere høgt på strå slippe landssvik-tiltale».

Etter okkupasjonen var det stor misnøye blant yngre offiserer som mente at de ble stående «på stedet hvil», mens eldre kolleger som hadde tjenestegjort i England, stadig ble forfremmet. «Folkehæren», et organ for militærsambandet, ga det unge befalet rett, og også spalteplass for meninger.

I et nummer av bladet skriver en ung offiser under signaturen E.F. om grunnen til forfremmelsene av de eldre offiserer: - Offiserer som har avlagt og brutt æresordet er av regjeringen Gerhardsen blitt forfremmet og satt i militære toppstillinger. Offiserer, som altså i følge norsk straffelov har gjort seg skyldig til straff fra 10 år inntil dødsstraff er ikke blitt straffet.

De er istedet blitt belønnet med forfremmelser og gode stillinger. Aldri noen gang i vår historie har vel avstanden mellom krigskorset og krigsrett vært så liten.

Kultur- og rettstaten Norge står derfor som en meget dårlig representant for internasjonal lov og rett.

Det er nesten en parodi når en tenker på at det under krigen ble satt opp en rekke med ekstraordinære lovforordninger hvis lovhjemmel ifølge norsk lov mangler, og at vi idag unnlater å straffe personer som har forbrutt seg grovt mot internasjonal og norsk militær straffelov.

Det ble sagt under krigen at vi var nær undergangen.

Det verste av alt er at vi fremdeles er nær undergangen, og en undergang som er meget verre enn den som er en følge av militære nederlag.

For idag er vi nær ved den moralske undergang. Og denne undergang er vi selv årsak til.

- - -

I samme nummer av «Folkehæren» skriver den kjente motstandsmann. Rolf Suleng:

- Mange mennesker som blir dømt for landssvik hevder at de har handlet etter sin overbevisning og med ønske om å tjene sitt land på beste måte.

Jeg mener at mange av dem har krav på å bli trodd.

For at landssvikoppgjøret ikke helt skal forfeile sin virkning bør en kreve likhet for loven. En må ikke dømme tusener av ungdommer som våget liv og lemmer for sin overbevisning ut fra teorien om en tysk seier, eller en Røde Kors-søster som øvet sin samaritantjeneste på Østfronten, og samtidig la politikere høgt på strå slippe tiltale for landssvik.

Alle som ønsker renslighet i vårt offentlige liv bør med all makt støtte kravet om at Stortingets presidentskap settes under tiltale for landssvik.

Hvis det ikke blir gjort, gir en hele landssvikoppjøret et grunnskudd.

Det vil føre til at det ut av våre fengsler kommer landssvikfanger som istedetfor å vite at de har sonet en straff som samfundet har måttet gi dem for å forsvare seg selv i tilfelle av en ny krig, føler seg som forutrettede mennesker som har en blodig urett å hevne mot oss alle sammen.

Fjæren som ble til fem høns

Under krigen levde folk i en opphetede følelser. Den tren-tilstand av ekstase. Det mest tvilsomme rykte ble øyeblikkelig forvandlet til sannhet, og en trodde på den mest sinnsvake bakvaskelse.

Og alle de stakkars troskyldige menneskene som spredte disse løgnene videre, visste ikke om at de forferdelige historier hørte med til krigsmateriellet akkurat som bomber og granater. De blir hentet frem fra propagandasentralene allerede krigens første dag.

Krigen har bruk for de overopphetede følelser. Den trenger begeistring for landets egen sak. Også Sven Lunde-häll, leder av det svenske «Frisinnade Unionsparti» og utgiver av «Bohus läns Folkblad» og «Frihetsfacklan», har merket seg dette. I januarnummeret av «Bohus läns Folkblad» setter han således et stort spørsmåls-tegn ved alliert propaganda under siste verdenskrig, og dokumenterer et eksempel på hvordan en fjær ble til en høne:

«Når meldingen kom om at Antwerpen var falt. Ringte man i kirkeklokkene». (Underforstått i Tyskland)

«Kölnische Zeitung»

«I følge «Kölnische Zeitung» ble prestene i Antwerpen tvunget til å ringe i kirkeklokkene når festningen falt».

«Le Matin»

«Etter hva «Le Matin» erfarer via Köln ble de belgiske prester, som nektet å ringe i kirkeklokkene etter Antwerpens fall, avsatt fra sine embeter.

«Times»

«Etter hva «Times» erfarer via Paris fra Köln ble de ulykkelige prester, som nektet å ringe i kirkeklokkene etter Antwerpens fall, dømt til straffearbeide».

«Corriere della Sera»

VENNEGAVER TIL "FOLK OG LAND"

Denne gang kan vi kvittere for 108 vennegaver til **FOLK OG LAND**, med den imponerende sum av **Kr. 29.240,-**. Vi takker hjertelig og håper på gode resultater også i månedene fremover.

G. V., Oslo ..... kr. 100,-	P. W., Oslo ..... kr. 400,-
J. T., Brandbu ..... kr. 500,-	G. S., Kristiansand ..... kr. 40,-
A. G. N., Evje ..... kr. 200,-	J. S., Tomter ..... kr. 100,-
H. H., Porsgrunn ..... kr. 400,-	A. H., Lena ..... kr. 100,-
M. A., Dovre ..... kr. 100,-	S. C., Gjøvik ..... kr. 100,-
P. B. G., Aurskog ..... kr. 800,-	A. H. T., Honningsvåg ..... kr. 100,-
L. K. K., Kristiansand ..... kr. 300,-	A. B., Båstad ..... kr. 140,-
B. J., Kristiansand ..... kr. 200,-	K. R., Kongsvinger ..... kr. 100,-
J. E., Skien ..... kr. 240,-	K. O. S., Gol ..... kr. 160,-
O. H., Hemnes ..... kr. 200,-	S. T., Bergen ..... kr. 100,-
J. S., Vågland ..... kr. 260,-	O. B., Slattum ..... kr. 250,-
T. S., Nesttun ..... kr. 50,-	H. H., Hafsfjord ..... kr. 500,-
K. R., Gutvik ..... kr. 50,-	I. L., Torp ..... kr. 500,-
O. S., Krøderen ..... kr. 240,-	J. V., Oslo ..... kr. 140,-
I. K., Sørreisa ..... kr. 240,-	H. N., Hurdal ..... kr. 140,-
A. H., Stanghelle ..... kr. 400,-	J. K., Oslo ..... kr. 200,-
K. B., Oslo ..... kr. 300,-	M. A., Ålesund ..... kr. 200,-
F. R., Haugesund ..... kr. 300,-	O. K. F., Porsgrunn ..... kr. 200,-
R. S., Tønsberg ..... kr. 100,-	E. W. H., Barkåker ..... kr. 200,-
T. N., Nesttun ..... kr. 500,-	R. O., Tolga ..... kr. 100,-
O. K., Kristiansand ..... kr. 500,-	A. E., Snarøya ..... kr. 200,-
O. Ø., Oslo ..... kr. 100,-	B. H., Gjøvik ..... kr. 360,-
K. G., Mysen ..... kr. 60,-	M. E., Sandefjord ..... kr. 100,-
Å. M., Enköping ..... kr. 60,-	E. R., Oslo ..... kr. 50,-
D. C. C., Moss ..... kr. 1.000,-	R. C. N., Trondheim ..... kr. 200,-
O. E. N., Hunndalen ..... kr. 440,-	E. H. M., Bergen ..... kr. 50,-
J. H., Lørenskog ..... kr. 300,-	A. O., Spania ..... kr. 500,-
L. M. S., Landås ..... kr. 240,-	B. F. H., Oslo ..... kr. 300,-
E. E., Tynset ..... kr. 200,-	E. G., Rygge ..... kr. 300,-
K. B. R., Moldjord ..... kr. 200,-	K. K., Brumunddal ..... kr. 200,-
J. R., Gjøvik ..... kr. 260,-	S. E., Hokksund ..... kr. 100,-
O. B., Kongsberg ..... kr. 250,-	K. S., Mo ..... kr. 300,-
L. L., Kolbotn ..... kr. 250,-	E. S., Kapp ..... kr. 100,-
G. Ø., Oslo ..... kr. 250,-	M. S., Våler ..... kr. 200,-
Ø. R., Minnesund ..... kr. 200,-	A. R., Etne ..... kr. 200,-
A. O., Hamar ..... kr. 200,-	E. H., Nesbru ..... kr. 50,-
S. K., Gran ..... kr. 500,-	A. C., Oslo ..... kr. 50,-
E. B., Dokka ..... kr. 240,-	M. V., Namdalseid ..... kr. 40,-
O. Ø., Oslo ..... kr. 100,-	T. L., Porsgrunn ..... kr. 300,-
P. F. S., Oslo ..... kr. 100,-	R. B., Oslo ..... kr. 100,-
K. J., Sandefjord ..... kr. 50,-	J. L. B., Jar ..... kr. 100,-
S. L. Aa., Vang ..... kr. 200,-	F. F. G., Sandvika ..... kr. 50,-
O. G., Oslo ..... kr. 40,-	K. H., Mysen ..... kr. 500,-
A. T. T., Sandnes ..... kr. 200,-	E. H., Fåberg ..... kr. 300,-
O. U., Røn ..... kr. 150,-	A. A., Bøstad ..... kr. 5.000,-
I. S., Nore ..... kr. 800,-	P. W., Oslo ..... kr. 200,-
O. H., Arneberg ..... kr. 300,-	N. F., Skien ..... kr. 600,-
O. B., Oslo ..... kr. 300,-	L. S., Oslo ..... kr. 500,-
O. J., Nedenes ..... kr. 200,-	H. R., Hurdal ..... kr. 100,-
L. B., Revsnes ..... kr. 100,-	P. U., Utøy ..... kr. 160,-
R. O., Rolvsøy ..... kr. 100,-	J. M., Larvik ..... kr. 90,-
M. V., Foldfjorden ..... kr. 200,-	H. L., Eidanger ..... kr. 50,-
S. B., Greåker ..... kr. 50,-	J. S., Høvik ..... kr. 200,-
O. S., Ingeberg ..... kr. 100,-	G. S., Bjonerøa ..... kr. 100,-

OGSÅ ET YRKESFORBUD

Etter at Valborg Løvåg hadde betalt forelegget på kr. 1 500,- for sitt medlemskap i Nasjonal Samling, og dermed gjort opp forholdet til samfunnet, søkte hun om gjenopptaking som medlem av Oslo Musikerforening. Foreningen hadde ekskludert henne 18. mai 1945.

Den 2. november 1946 kom svaret:

«De gjeninntas på nedennevnte betingelser.

Bot til Oslo Musikerforening kr. 300,-

Gjenninntredelsesavgift kr. 75,-

Inntil De atter har opparbeidet rettigheter og tilliter De avskåret fra å bli valgt som tillitsmann i organisasjonen. Dessuten må De foreløpig ikke inneha ledende stilling som musiker, og heller ikke ta engasjement til for-trengelse av ledige musikere».

Brevet var undertegnet O. Nyhaug.

I realiteten et yrkesforbud til en pris av kr. 375,-.

Kjære abonnenter!

Vi som steller med FOLK OG LAND synes det er så oppmuntrende at dere stadig støtter opp om avisen ved innbetaling av abonnementet og med hårdt tiltrengte gaver.

Men en liten bønn til enkelte av dere som glemmer å sette avsendernavn på postgiroblanketten, eller som skriver svært utydelig: *Vil dere gjøre det bedre neste gang?*

Det tar oss mangfoldige timers arbeid hvert år å finne avsendernavn. Vi må kontakte postbanken, andre banker m.v. for å finne ut av dette.

Det ovenstående gjelder også kontingenten til INO.

MED
VENNLIG HILSEN FRA
KONTORPERSONALET

BOKTJENESTEN

Postboks 3239 Elisenberg, 0208 Oslo. Telefonbest.: 22 56 10

..... eks. Vidkun Quisling: Russland og Vi (Innbundet) kr. 250,-
..... eks. Vidkun Quisling: Russland og Vi (Heftet) ..... kr. 150,-
..... eks. Odd Melsom: På nasjonal uriaspost ..... kr. 50,-
..... eks. Knut Steenstrup: Dilemma ..... kr. 50,-
..... eks. Sundra Sand: Hva er Kristen Samling? ..... kr. 5,-
..... eks. Sundra Sand: Noen enrindringer fra tiden omkring Vidkun Quislings siste dager ..... kr. 5,-
..... eks. Roald A. Nielsen: "Solbris Ohoi!" ..... kr. 50,-
..... eks. Anna Kientopf: Det fredsfjendtlige trauma ... kr. 50,-
..... eks. Hans Gervik: Refleksjoner etter 50 år ..... kr. 50,-
..... eks. Sigurd Senje: Glemt Soldat ..... kr. 50,-
..... eks. Svensk frivillig: Ragnarok ..... kr. 50,-
..... eks. Tom B. Jensen: Vidkun Quisling - en bibliografi ..... kr. 50,-

Legg til kr. 20,- for forsendelser ved forskudsbetaling til: **Postgiro 0807-5.15.02.89. Bankgiro 6063.05.00926** eller ved **sjeck i kontanter eller frimerker.** (Ellers porto og oppkravsgebyr.)

I alt bestilles for kr. .... som betales slik:

Navn: .....

Adresse: .....

Postnr.: ..... Sted: .....

FRONTKJEMPERBREV SØKES

I forbindelse med min undersøkelse av frontkjempernes posttjeneste (se Folk og Land nr. 1/2-95) er jeg interessert i å kjøpe brev fra norske frivillige. Det er konvoluttene (ikke innholdet) med stempler fra militærenhetene som er av interesse. Evt. beskrivelse eller fotokopier, gjerne med prisangivelse, bes sendt til Advokat Karl U. Sanne "Jounkershaff" L-7481 Tuntange Luxembourg Telefon: 352-63 519

REISE TIL BALTIKUM

med "egen" buss ultimo juli. Vi besøker bl.a. Tallin, Narva og Riga og reiser på Rgt. Norges "igjengrodde stier" i Estland og Lettland. Er du interessert?

Send navn og adresse til INO, Boks 3239 Elisenberg, 0208 Oslo, så får du nærmere opplysninger. Merk konvolutt "Baltikum".

LA BUDSTIKKEN GÅ

Er du i besittelse av - eller kjenner du noen som har - portretter eller gruppebilder av frontkjemperne, gjerne også bilder fra fronten, treningsleiren eller permisjonen.

Send oss dem, - og du gjør oss en stor tjeneste. - Om ønskes returneres bildene etter avfotografering.

Bildene kan sendes til:

Knut Baardseth
Postboks 30
2310 STANGE.

eller til Institutt for Norske Okkupasjonshistorie;
Boks 3239 Elisenberg, 0208 OSLO.

**Abonner på Folk og Land
til et ungt menneske!**

EN UERBØDIG VISITT

Til professor Magne Skodvin

Av Hakon Warendorph

I rekken av aktører i likvidasjonsdebatten har også professor, dr. filos. (?) Magne Skodvin tatt plass. Det var ikke uventet. Hans bidrag skiller seg ikke særlig fra det som er kommet i tidligere år. En vedvarende og hårdnakket benektelse av forhold og opplysninger som etter hvert har gitt andre et annet og mere nyansert bilde av okkupasjonstiden og det som bragte den over oss.

Stormaktenes kappløp om Norge som et lettvtint og viktig mål er benektet eller fortiet. Høyesteretts, president-skapets, fylkesmenns og biskopers utsagn og stillingsstagen sommeren og høsten 1940, Elverumsfullmakten som ikke eksisterer fordi den aldri ble vedtatt og heller ikke kunne vedtas da den stred mot Grunnloven, Kapitulasjonsavtalen ble lengst mulig bestridd, dernest ble det hevdet at regjeringen ikke hadde sett den og endelig da dette ikke lenger holdt så serverte Skodvin sin egen spesielle oversettelse av avtalen, også dette til liten glede for andre enn ham selv og hans oppdragsgivere. Den tyske tekst lot seg ikke rokke.

Magne Skodvin er professor i "landssvik". Han har vært en tro tjener av det regimet som innførte dette begrepet i norsk jus. Slikt krever sin mann - og etter hvert ble det flere som fulgte i mesterens fotspor. Historien skulle ikke bare skrives, den skulle sementeres av ivrige læregutter og svenner. Det har gjort det mulig og trygt å fremsette en hvilken som helst påstand om disse forholdene uten å ta hensyn til gjendrivelser. De som fremførte slikt, var så solid stigmatisert som mindreverdige løgnhals og kriminelle at deres ord ikke sto til troende og ikke behøvde å imøtegås

på saklig grunnlag. - Skodvin har vært en dyktig professor.

Nå har han altså kastet seg inn i "saklig" debatt om hvem som hadde "rett til å drepe". (Kronikk, Aftenposten 11. feb.) Hans bidrag må være en belastning for ærlig kjempende motstandsfolk. Kvinnene og mennene fra de dype skoger og byenes gjems-ler snek seg rundt på sine oppdrag uten annen beskyttelse enn deres dyktighet. De var alle klar over sin illegalitet vis a vis internasjonale lover og okkupantens bud som makthaver. De var klar over de represalier som kunne bli tatt, og som ville gå ut over tredjemann, den største del av det norske folk. Vi må tro at de tok disse forhold med i sine vurderinger. Men valgte den illegale kampen for fedrelandet. Det var den nasjonale holdning som de andre manglet.

Skodvin gjør disse kjempere en bjørnetjeneste. Han gjør friskarene legale. Han reduserer et ideologisk opprør til spissfindig justiseri, han alminneliggjør det på en måte. Men han kommer seg sikkert ut av det, også. Men det er på et annet felt han går seg vill. Det er når han går seg bort i krigens spinkle vern for den ikkestridende, sårbare sivilbefolkning. Norge var (og er) tilsluttet konvensjoner og lover som skal virke under krig og okkupasjon. Et lovverk møysommelig bygget opp for og søke en beskyttelse mot "maktens rett". Det er litt mere enn et halmstrå, og i alle fall helt avhengig av at den svakeste part, de hærtatte, holder seg reglene etterrettelig. Det er et faktum at den tyske okkupasjonen var en belastning, men på langt nær så hard som lignende besettelser har virket

under tysk eller andre lands besettelser rundt i verden. Den disiplin som det norske folk viste i den vanskelige tiden, bidro uten tvil til at det gikk såpass som det gjorde.

Vi NS-folk har intet ønske og selvsagt heller ingen muligheter til å dømme dem som ble involvert i det som de selv kalte likvidasjoner. Men når Skodvin og Haugeanere fremstiller disse handlinger som nødvendige for at de allierte skulle vinne krigen og kunne befri oss, og paradoksalt nok benekter at slikt har skjedd, så må de tilgi en smule undring.

Jeg vet heller ikke om noen motstandsmann eller -kvinne som etter krigen er dømt for slike forhold. Ikke engang i Skrikerudtjemsaken ble det felt dom. Det offisielle Norge har brukt megen makt og energi for å gi lovlighet til mange slike forhold. Vi ønsker ikke å belaste professor Skodvin for det han gjennom årene har bidradd med i så måte. Tvert i mot; vi føler nesten en stille beundring for en slik stedig målretteshet. Vi er faktisk mere interessert i våre egne dommer og hvordan de ble forfattet og håndhevet.

Professor Skodvin avslutter sin kronikk som følger: "Men då likvidasjonene kom, var dei då folkerettsstridige? Ja, dersom en meiner å kunne hevda at den undertrykte ikkje skal ha vern av folkeretten, men undertrykkjaren skal ha "rett" til å handle "hensiktsmessig", utan folkerettslege bindingar.

Det er eit vanskeleg standpunkt å forsvare."

Jeg spør Dem i all beskjedenhet, Skodvin: Den motstandskampen som en liten del at det norske folk deltok i, og som førte til så megen elendighet og som bare fikk

(Forts. side 4)

Historien viser oss det

- Det som er urett idag, er kanskje din rett i neste generasjon.

Lovene søkes tilpasset menneskets utviklings-trinn, dets liv, sedvaner og psyke.

Men utviklingen de siste århundrer har gått hurtigere enn lovrevisjoner, og da loven vanligvis er sterkere enn mennesket selv, vil det ofte øves moralsk urett. Men moralsk urett er ihvertfall bedre enn et brudd på loven. Den kan være stiv, folietorr og uten sentimentalitet for livets tårer, men den er fast. Vi vet hva den gir, hva den tar. Vår egen tid, det er den som teller.

Neste generasjon kan nok hedre den som idag vanæres. Historien viser oss det. Men den viser også det, at det menneske som tenker på tvers av sin egen generasjon, et menneske med "korte ledning" og forsinket arteriesklerose, så ofte må tømme lidelsen til bunns.

Hilsen fra Sverige

Med stor glädje jar jeg att sanningen blir «precentrat» för en lurad mänsklighet. Hälsning till Eder alla i ledningen av Eder tidning.

Det är min förhoppning, att hans strävan blir belönad. Folk og Land har en stor mission för hele Norden, då det är livsviktigt,

Nordisk hälsning Eder
S. Lundehäll

En god venn er gått bort

John K. Simensen, lede Forsyningsnemnda i Sarpsborg, en veteran fra den første tid frem til Mius, er gått bort.

John meldte seg til tjeneste 9. april 1940 ved sin avdeling og kom etter kapitulasjonen hjem 17. juli fra interneringen i Sverige. Han fikk som mange andre ingen god følelse for de norske myndigheters håndtering av den sistuasjon som landet kom opp i, og fant etter kort tid frem til NS's program og tok om at dette var et bedre alternativ.

Etter hjemkomst ved jule-tider 1941, ble han satt til å

byen. Også her kom hans hederlighet og rettskaffenhets til sin rett, og en god jobb ble utført av ham i denne vanskelige stilling i de resterende år av krigstiden. Etter at han var avstraffet for dette i 1948, tok han forefallende arbeid, men startet etter kort tid kolonialforretning. Denne ble utvidet til to utsalgssteder. I senere år ble han satt til å bygge opp og lede vakttjenesten ved Staburets fabrikk på Rolvsøy.

Undertegnede savner en god venn i John Simensen og lyser fred over hans minne.

Håkon Glosli.

Institutt for Norsk Okkupasjonshistorie

Kontortid: Mandag, tirsdag og onsdag kl. 11-15.

Telefon: 22 56 10 34.

Adresse: POSTBOKS 3239 ELISENBERG, 0208 OSLO.